

מדינת ישראל
משרד החינוך
מנהל החינוך הדתי
הפיקוח על הוראת התנ"ך

המזכירות הפדגוגית
אגף מורשת

בס"ד חוזר מעודכן שבת תשפ"א ינואר 2012 (מתבסס על חוזר קודם תשרי תשפ"א ספטמבר 2020)

חוזר מפמ"ר תנ"ך על-יסודי למידה הוראה והערכה

למפקחים, מנהלי בתי הספר, האולפנות והישיבות,
רכזי המקצוע ומורי התנ"ך
שלום רב!

שנה זו מזמנת לנו אתגרים רבים בתחום ההוראה, הלמידה וההערכה. מעבר ל**מיקוד למידה תנ"ך תיכון תשפ"א** ול**מיקוד למידה תנ"ך חטיבה תשפ"א** שנשלח בחוזר מפמ"ר בתחילת השנה, אני מבקשת להציע בחוזר זה מספר עקרונות להוראת תנ"ך והערכה גם בשנה בה לא מתקיים לימוד סדיר בכיתות בבתי הספר.

הוראה ולמידה

הוראת התנ"ך בכיתות התיכון אמורה להתבסס על שלושה שלבים:

1. היכרות עם פשט הפסוקים ביחידה נתונה וזיהוי הנושא המרכזי בו עוסקת היחידה. לאחר היכרות עם נושא היחידה יש לעסוק בקשר של היחידה הנלמדת ליחידות הקודמות לה ולנסות לזהות רעיון גדול המצוי ביחידה.
2. העמקת הלימוד ביחידה בעזרת פרשנים.
3. חיבור הנושא לחינוך ולחיי התלמידים – תורת חיים.

בלמידה בכלל ובלמידה מרחוק ביתר שאת, התלמיד אמור לקחת חלק משמעותי ואקטיבי בתהליך הלמידה. במהלך השנה נקיים מפגשים מחוויים עם מורים לתנ"ך בהם נדגים עקרונות להוראה מרחוק שגיבשנו לאור המציאות בשטח ולאור הניסיון המצטבר בהוראת תנ"ך. נראה כיצד אנו מציעים לבנות שיעור הכולל את שלושת המרכיבים ללא שנדרשת השקעה (בלתי אפשרית) של שעות הכנה מרובות. באופן עקרוני אנו מציעים שההוראה תתבסס על שלושה שלבים: הקנייה בזום או בסרטון מצולם לתלמידים, משימה פרטנית, בזוגות, בקבוצות שהתלמידים מבצעים במשותף (בחדרים בזום או במנותק מהזום), במסמך משותף וכדו, ובהצגת תוצרים שתכלול גם משוב שייעשה בדרכים שונות.

תנאי הלמידה בבתי הספר רבים ומגוונים. בתקופות בהן אין סגר אך מוטלות הגבלות על מספר הלומדים בכיתה, יש בתי ספר שמעדיפים הוראה בכיתה כאשר מחצית הכיתה נוכחות והמחצית האחרת צופה בלמידה בזום, בתי ספר שמקיימים הוראה רק בזום, בתי ספר שממליצים על הוראה באמצעות מטלות א - סינכרוניות ועוד. המעבר הנוכחי לסגר מלא מקשה עוד יותר על הלמידה.

מורים רבים עברו השתלמויות שהפגישו אותם עם כלים רבים העשויים לשמש לעזר בלמידה מרחוק. שימוש בזום, בוטים, מסמכים שיתופיים (מסמך שיתופי, מצגת שיתופית, פאדלט), אפשרות לשאול שאלות באמצעות גוגל פורמס, מנטימטר ועוד. כל אלו ועוד רבים מוכרים למורים. בעקרון אנו ממליצים למורים לרכוש התמצאות במספר כלים ולחזור על השימוש בהם. מפעם לפעם ניתן לגוון אך צריך לזכור שגם התלמידים צריכים ללמוד להשתמש בכלים ולהרגיש בטוחים בשימוש בהם, כך שאין שום חסרון בשימוש חוזר באותם כלים.

הערכה

כמדי שנה, אנו נדרשים להעריך את תלמידינו בציון סופי מסכם. מורים המלמדים כיתות הניגשות לבגרות בית ספרית בתנ"ך חמ"ד בשנה"ל תשפ"א, צריכים להעניק ציון בהערכה בית ספרית שיהיה שווה ערך לציונים החיצוניים בבחינת הבגרות במוסדות מקבילים. מורים המגישים לבגרות חיצונית צריכים לתת ציון מסכם לקראת בחינת הבגרות. להלן נתייחס לדרכים למתן ציון ביחידות החובה וביחידות ההגבר. בבואנו לתת ציון בהערכה בית ספרית עלינו לזכור כי הערכה זו מהווה אתגר והזדמנות. האתגר - הוא היכולת להמשיך לשמור על הרמה הנדרשת בלימוד תנ"ך, על הקניית מיומנויות עיון ובקיאיות ומעל הכל על חשיבותו כמקצוע הנוגע בזהותנו כיהודים שומרי תורה ומצוות, גם כשאין בגרות חיצונית. כתמיד, יש לשאוף ליצירת חיבור בין התנ"ך ובין עולמו של התלמיד, ולסייע לו למצוא בו תשובות לשאלות המעסיקות אותו בבחינת תורת חיים. ההזדמנות - היא ליצור למידה מותאמת ומאתגרת לתלמידים ולבחון אותם על למידה זו. במציאות הנתונה, הלמידה מקרוב ומרחוק מהווה הזדמנות לשדרוג ושכלול ההוראה בכך שהיא מאפשרת לפתח ולבסס למידה עצמאית של התלמידים, למידה שיתופית, והקדשת זמן לעיסוק ערכי בתורת חיים.

עמידה באתגר מחד, וניצול ההזדמנות מאידך, עשויים להוות את שיאו של תהליך הלמידה מרחוק ומקרוב ויאפשרו לחוות שנת הלימודים של למידה משמעותית לנו ולתלמידינו.

א. עקרונות מנחים בהערכה ביחידות החובה

1. ההערכה, בדומה לבחינת הבגרות החיצונית, תתבצע על בסיס תוכנית הלימודים הממוקדת שהוצעה לשנה זו. יש ליצור הלימה בין יעדי תכנית הלימודים לבין יעדי ההוראה ויעדי ההערכה.
2. הציון המסכם צריך לכלול לפחות ארבעה אירועי הערכה שיאפשרו לתלמידים לתרגל וליישם מגוון מיומנויות ולעבד ידע מחדש. בנוסף יכלול הציון מבחן מסכם בהיקף החומר הנדרש בבגרות החיצונית.
3. במסגרת אירועי ההערכה, מומלץ לאפשר לתלמידים בחירה בין חלופות הערכה שונות ובכך להרחיב את האוטונומיה של הלומדים, ולאפשר להם למצות את כישוריהם.
4. משוב מעצב - מומלץ לספק לתלמידים משוב מתמשך על עבודתם המתמקד בהיבטים חיוביים
5. גם השנה נשתדל להקפיד על הערכה מהימנה: עקומת הציונים הכיתתית/הבית ספרית צריכה לשקף את רמת התלמידים ידיעותיהם וכישוריהם ביחס לנדרש על פי תכנית הלימודים וכפי שמשקף בבחינת הבגרות החיצונית.
6. יש להכין טבלת אקסל מסודרת של כל תלמידי הכיתה לפי סמל שאלון, ובו פירוט המבחנים משימות הערכה והמחווונים על פיהם ניתן הציון, ואת פירוט ציוני התלמידים.
7. ניתן להגיש ציונים עד ליום לפני הבחינה החיצונית שתתקיים בכ"ז סיוון תשפ"א (7.6.21)

ב. אירועי הערכה

אנו מציעים לגוון את אירועי ההערכה, תוך חשיבה על האתגרים מחד וההזדמנויות מאידך שמציבה הלמידה מרחוק.

המונח "אירוע הערכה" מתייחס למשימה המקיפה יחידת לימוד שלמה (מספר פרקים). נציע כאן דוגמאות לאירועי הערכה:

- ✓ מבחן "קלאסי": במידה והמבחן מתקיים בלמידה מרחוק, יש לתת את הדעת על סוגיית האמון.
- ✓ מבחן בעל-פה
- ✓ מבחן מצולם – התלמיד שולח קטע בו הוא מצלם את עצמו עונה על שאלות תוך שהוא מבסס את תשובתו על המקורות הרלבנטיים.
- ✓ מבחן בחומר פתוח (במבחן כזה יש לשאול שאלות הדורשות חשיבה ושימוש בידע, ולא להסתפק בשאלות ידע).
- ✓ כתיבת מאמר קצר (כעמוד) על הנושא הנלמד, המאמר משלב התייחסות לפשט ולפרשנות שנלמדה.
- ✓ קריאת מאמר על הנושא הנלמד, ניסוח הרעיון העולה מן המאמר וביסוסו בכתובים.
- ✓ תוצר חזותי (כגון כרזה, סרטון, מפת חשיבה) המביא לידי ביטוי את הנושא הנלמד. לתוצר מתלווה נספח המבסס אותו בכתובים.
- ✓ הרצאה על הנושא הנלמד, ההרצאה כוללת התייחסות לכתובים.

בבניית כל פריט הערכה צריך לקחת בחשבון את הסעיפים הבאים:

1. מה בא הפריט להעריך (ידע, מיומנויות, ערכים)
 2. מהו היקף ההערכה מבחינת יחידת הלימוד והזמן הנדרש להכנת הפריט
 3. מי מגיש את הפריט? (אישי או שיתופי)
 4. מי מעריך את הפריט: הערכת עמיתים, הערכה עצמית, הערכת מורה.
- לגבי כל אירועי ההערכה, יש להקפיד על בדיקה באמצעות מחוון מותאם לאירוע ההערכה.

ג. המלצה לחישוב הציון הסופי

עד 10%	נוכחות פעילה בשיעורים בלמידה מרחוק ומקרוב	תלמידאות
10% - 20%	השלמת המשימות השוטפות בלמידה בשיעורים	
30% - 40%	4 אירועי הערכה (מבחנים, חלופות)	אירועי הערכה
40% - 50%	מבחן בהיקף התואם את בחינת הבגרות. יש לעשות מאמץ לקיים מבחן זה בתנאי פנים-אל-פנים	מבחן מסכם

ד. יחידות ההגבר

חישוב הציון ביחידות ההגבר נשאר באחריות המורה (עד 50% בחינה; עד 50%- הערכה חלופית; עד 10% תלמידאות), וישקף את העשייה של התלמיד לאורך הלמידה, ולשיקולו של המורה בהתאם לנסיבות הלמידה - בבית או בביה"ס (במקרה שכל הלמידה וההיבחנות נעשתה מהבית, יינתן יותר משקל למטלות הלמידה מרחוק מאשר למבחן המסכם).

כל האמור לגבי הערכות חלופיות והערכה באמצעות מבחן לעיל תקף גם ליחידות ההגבר. לרשותכם הערכות חלופיות באתר ללמוד וללמד, מוזמנים לעיין ולאמץ על פי הבנתכם.

קישור

ה. הצעה למתווה חישוב ציון שנתי כיתה י'

המתווה לחישוב הציון השנתי שהוצג לעיל תקף גם לגבי כיתות י'. בכיתות י' ניתן במידת הצורך לחלק את המבחן המסכם לשניים, ולקיים מבחן מסכם בסיום ספר/יחידת לימוד גדולה (במדבר/שמואל+מלכים).

ו. התאמות ושינויים

יש לפרסם לתלמידים מראש את המתווה לחישוב הציון הסופי, ועם זאת ליידע אותם כי שקלול סופי של הציון יוכל להיעשות רק בסוף השנה, לאור הנסיבות שיווצרו לאורך השנה בכל כיתה.

צוות מדריכי התנ"ך ואנוכי עומדים לרשותכם להתייעצות חשיבה ולמידה משותפת.

איילת סיידלר
מפמ"ר תנ"ך חמ"ד